

"וכי ימוך אחיך ... והחזקת בו ... וחי אחיך עמך". (כ"ה ל"ה-ו)

בימי השבעה על רבה של מגדיאל, הגאון רבי פרץ אריאל נכנסה אישה לא מוכרת וסיפרה את סיפורה: במושבה מגדיאל נפטר המנקר. במשך כמה חודשים, הרב אריאל הלך וניקר בעצמו בבית המטבחים. את המשכורת במלואה העביר לבית האלמנה. (נר לשולחן שבת" מהרה"ג י"א)

מצות עשה להלוות לעניים, והיא מצוה גדולה מן הצדקה. (ח"מ צ"א א')
גמ"ח שאין מלוין אלא עם ערבים, האם הערב נכלל במצות הלוואה, שהרי אין אפשרות לקיום המצוה אלא בתנאי זה? **השיב הגאון רבי יהודא שפירא**: סתם ערב אין דינו כמלווה ורק עוזר ללווה, כמובן שיש בזה מצוה, אבל לא מצות הלוואה. (בכרמי יהודא" תל"ה ועיי"ש ש'ערב שלוף דוץ' דינו שונה ומקיים מצות הלוואה)

גאולה תהיה לו...

פעם נכנס למשרדו של החבר רבי אברהם ארלנגר בלוצרן יהודי זה, אותו לא ראה מעולם ופנה אליו: "אדון ארלנגר, אינכם מכירים אותי, כפי שהנני עומד לפניך שוחררתי זה עתה מבית הסוהר, שם ריציתי שנתיים מאסר על פשעים אותם ביצעת, אנא אמור לי, מה עלי לעשות כדי לחזור ולהתקבל בחברה?"
"פשוט את מעילך והתחל לעבוד, אתה מועסק אצלי!" היתה התשובה לאותו אדם בלתי מוכר.
איש זה עבד שנים רבות כפקיד בעסק של ארלנגר והתקדם בעבודתו. מאוחר יותר הקים בעיר אחרת בית יהודי לתפארת. (ספר זכרון משפחת ארלנגר - בית אברהם)

סיפר הגאון רבי משה סולובייצ'יק מעשה שארע בילדותו, שהגיעה תרנגולת לחצר ביתם והטילה שם ביצה, לאחר שהמעשה חזר מספר פעמים. הלכו אחר התרנגולת לראות לאן היא הולכת ופתאום היתה נעלמת להם.
אמר אביו: "אולי יש כאן מישהו שהיה חייב לי כסף ושבק חיים לפני שהספיק לשלם את חובו, ונתגלגל באופן זה כדי שיחזיר לי את חובו". חיפש בפנקסיו, ואכן מצא רשום כדבר הזה.
למחרת, כאשר התרנגולת באה שוב ניגש אליה ואמר: "אם אתה אכן פלוני שהיה חייב לי כך וכך הריני מוחל לך". ומאז והלאה לא חזרה אליהם. ("והאיש משה" עמ' קצ"ט)

הגאון ר' שמעון וויסל, חסיד קרלין, היה שו"ב ורבה של "יסוד המעלה". לאחר רעידת האדמה בצפת נסע לחו"ל כשד"ר צפת.
רבי שמעון נפטר בעקבות הצלת יהודי במסירות נפש, שמצאו קפוא בדרך. הלביש את היהודי במעיל הפרווה שלו, וחימומו עד שחזר לחיים. הם המשיכו ללכת, הוא במעילו הרגיל ואותו יהודי במעיל הפרווה, רבי שמעון התקדר ונפטר, ונקבר בעיר יאסי.
רבי שמעון בא בחלום לאשתו מרת באשא ובתו חיה רבקה, ולאחיו בחיפה, ואמר להם שנפטר! רק לאחר תקופה ארוכה כי לא היו אז אמצעי תקשורת או חליפת מכתבים מסודרת נודע למשפחתו בארץ ישראל סיפור פטירתו. (ספר זכרון "הר ציון")

"ופנית אליכם". (כ"ז ט)
אמר בעל חידושי הרי"ם 'פנית' הינו לשון פנאי, והברכה בזה שיוסיף להם זמן.
הפטיר האדמו"ר ה"בית ישראל" שבצעירותו הוקשה לו פירוש זה, שהרי גם בקללה נאמר אותו לשון (כ"ז י"ג) "ונתתי פני בכס"?
אלא יש לומר שהזמן הוא ברכה גדולה כאשר יודעים לנצל אותו, ויכול חלילה להפוך לקללה כשהוא לא מנוצל. ("נר יהושע")

"ונסתם ואין רודף". (כ"ז י"ז)

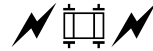
לכאורה תמוה מה קללה יש בכך שאין רודף, אדרבה זו ברכה! **העמיק וביאר ה"אמרי אמת"** על פי דברי המדרש על הפסוק "והאלוקים יבקש נרדף - אפילו צדיק רודף רשע", הכוונה בקללה זו שלא תלווה אתכם הברכה של 'נרדף', שאמנם תנוסו אבל אין רודף, וממילא הקב"ה לא יבוא לעזרתם על אף מנוסתכם. (שם)

מעשה בספר ברחוב רש"י בירושלים, שומר תורה ומצוות שבשל קשיי הפרנסה היה מגלח גם בתער.
הגאון רבי שבתאי אטון, ראש ישיבת "ראשית חכמה", שהיה גר בסמוך. ביקשו להפסיק לגלח בתער. הלה השתכנע. בצדקותו הכין הרב אטון בעצמו מודעות בשבח הספר, כיתת רגליו ותלה אותם בישיבתו שלו ובישיבות באזור. ("נר לשולחן שבת" מהרה"ג ש"כ)

מתוך כתב יד של הגאון רבי אליהו שחור ששמע מפי הג"ר ישעיה חשין ששמע מפי זקן אחד שהיה מלמד בבית הנצי"ב מוולוז'ין:

קבלה בשם הגאון רבי חיים מוולוז'ין: הרוצה שתפילותיו יעשו פירות, יתענה בערב שבת בפרשת בחוקות, ויקרא "שנים מקרא ואחד תרגום", ואז תפילתו תתקבל בעזרת ה'. (ילקוט שמועות מהגר"ח)

אמר הגאון רבי משה סולובייצ'יק: מי ששרוי בספק לגבי איזה ענין יוכל למצוא את פתרונו בפרשת השבוע, בזמן שיקרא שנים מקרא ואחד תרגום. זוהי הסגולה המיוחדת של "שנים מקרא ואחד תרגום", שכן על פי ההשגחה נרמזים בפרשת השבוע המאורעות של כל אחד ואחד שארעו בשבוע זה. (והאיש משה) מנהגים רבים יש השבוע בהלכות "שנים מקרא ואחד תרגום": דוגמת קריאתם בבית הכנסת דווקא. אופן ההפסק בפסוקים בתרגום. (לוח דבר בעתו)

הפחד שהתוכחה הפילה על ישראל, הביאה לכך שהיו ישובים רבים בהם לא קראו בתורה בפרשיות אלו... (ביאור הלכה" תכ"ח)

"שמעתי מזקן אחד שראה בקהילת ענוור כי בשבת של תוכחה עמד ס"ת בבזיון כמה שעות, שלא היה מי שרוצה לעלות... והיה שם חכם זקן שאמר 'תמה אני אם לא תחרב קהילה זו! וכן היה, באותה שנה התבטלה ישיבתה!'" (פתחי עולם")

וכי מפני שאין קוראים בתורה ולא מביטים בתוכחה, לא תחול התוכחה עליהם!?! האם יש שטות גדולה מזה... (ביה"ל תכ"ח ועיי"ש)

כבר ארע מעשה נורא בימינו, בשנת תקפ"ה, באחד שלא רצה לעלות לתורה לתוכחה אחרי שקראוהו וברח מבית הכנסת... ופגעה בו מידת הדין, ותפסוהו ערלים... והרגוהו מיתה אכזרית ונשרף כל גופו, וקויים בו - "ועוזבי ה' יכלו!" (שו"ת "לב חיים" ח"ג)

ישנם קהילות בהם העולה לתורה לתוכחה לא מברך את ברכת התורה - "ראיתי פה בכל בתי הכנסת במונקטש שלא קוראים לאיש בשמו לתוכחה, רק החזן קורא בלי ברכה.

יש ממתנינים עד שיעבור עני, עובר אורח בבגדים קרועים, שיעלה לתורה בתוכחה, עבור איזה פרוטות אשר הובטחו לו על ידי הגבאי... פעם אחת הייתי בכפר אחד, המתינו הציבור עד שהובא האורח מ"בתי משקאות" לעלות בתוכחה...

אז אם ארע כזה, טוב לעשות שהחזן יקרא הפרשה בלי ברכה, כאשר עושים פה, כי אין בזיון גדול מזה לשלוח אחרי איש שפל ולהובילו מ"בית משקאות" שיעלה לתורה... (שו"ת "מנחת חיים" ח"ג ט"ז)

"ובקושי מוצאים למי שירצה לקרות, עד שמבקשים ברצי כסף לאיש נקלה ובזוי, ומפייסים אותו בממון שיעלה... ויש בזיון התורה ובזיון הציבור... על כן היכן שלא נמצא עולה הגון יקראו בתוכחה בלי ברכה." (שו"ת "הר הכרמל" י"ב)

"מעשה שלא זימן השמש איש שיקרא התוכחה, והוריתי לקרותה בלא גברא... ועדיף לקרוא בלי ברכה מלשכור עולה שנראה כשכר שבת." (שו"ת "שואל ומשיב" מוה"ר א' ט')

תמהני על ששמעתי מקצת אדמו"רים הצדיקים שעוברים על זה ומעלים בלי ברכה, והלא הוא נגד ההלכה, וגם נגד רבינו האר"י שקרא התוכחה בברכה. (נימוקי או"ח תכ"ח, "מנחת אלעזר" ח"א ס"ו)

הוא מנהג טעות ואסור לנהוג כן, כי אסור לקרוא בתורה בציבור אף פסוק אחד בלי ברכה. ואין להשגיח על מנהג זה שהוא נגד דין מפורש בגמרא ובפוסקים, אף אם יאמרו שאדם גדול הנהיג זה, וצריך לשנות ולעשות כדין. (שו"ת "אגרות משה" או"ח ב' ל"ה)

ברוב קהילות ישראל בעל הקורא עולה, ונכון הוא. (משנ"ב תכ"ח י"ז) **יש קהילות בהן בעל הקורא קורא בלא ברכה.** (בין פסח לשבועות) **במקום שאין מנהג קבוע בעליות,** יטילו גורל מי יעלה. (האלף לך שלמה" או"ח ס"ג) בימים עברו השמש היה עולה ומברך. (לוח כמנהג ארץ הגר)

אין קורין אחד בשמו לעלות, אלא 'עמוד מי שירצה'. (רמ"א תכ"ח ו') **יש אומרים שהכוונה שיבררו וידעו מתחילה שירצה העולה לעלות.** ויש טענו שלא קוראים בשמו של העולה. (חת"ס וביה"ל)

היו שהקפידו שאדם חשוב לא יעלה לתוכחה, כי קללת חכם אפילו על תנאי היא באה, והיו מעלים 'עם הארץ', כדי שלא יהא אדם חשוב קורא ויתקיימו דבריו. (מהרי"ל מנהגים, ס"ח תשס"ו, מג"א תכ"ח ח')

ויש שהקפידו אדרבה שהרב יעלה, דאינו מתכוון לקלל אלא קורא בתורה - 'חכם הקהל עולה בתוכחות'. כך מנהג חכמי קהילות ספרד, וכן נהגו בני תימן להעלות זקן או חכם.

האר"י הקדוש עלה בפרשת בחוקות וקרא הקללות בפיו ובקול רם. (כנה"ג שם, כה"ח שם, "לוח לבני תימן", "פרי עץ חיים" שער השבת י"ט)

אחד מהבחורים רצה לעלות לתוכחה ולא הניחו הגאון "תרומת הדשן", ושלה אחר זקן אחד שהיה בבית הכנסת של הקהל, והעלהו בשמו לספר, ואחר כך עשה לו "מי שבירך". (ילקוט ישר"י)

מקפידים שלא לעמוד נוכח פני הקורא בעת קריאת התוכחה, ולכן העולה לפני התוכחה עוזב את הבימה בסיום עלייתו. (דה"י ר"ד)

היה זה בעת קריאת התוכחה, קיץ תשע"ב, בעת חוליו של הגאון רבי אברהם גניחובסקי במנין שנערך בביתו.

אחד הילדים עמד ונשען על הבימה עם פניו מול בעל הקורא. בצדקותו לפני שהגיעו לקללות סימן רבי אברהם בתנועת יד לילד שיזוז ממקומו. (נר לשולחן שבת" מהרה"ג צ"א"ש)

היו קהילות שהעולה לתוכחה היה מקבל "פיצוי", עליה לתורה בראש השנה, בשמחת תורה או שבועות. ("מועד לכל חי", מנהגות וורמייזא) **יש שנוהגים להעלותו כבר במנחה, או בשבת הבאה.** (לוח "דבר בעתו")

אומרים מי שבירך מיוחד: "בעבור שקיבל עליו תוכחת התורה." ("ילקוט ישר"י) אומרים "מי שבירך" לכל הקהל, והחזן מסיים "ויהפוך ה' לכם את הקללה לברכה... ונאמר אמון". ("ילקוט מנהגים" יהודי לוב) **אף מקומות שאין עושים 'מי שבירך' לעולים לתורה, השבת עושים 'מי שבירך' לעולה בתוכחה.** ("ויצבר יוסף" י')

לא יעלו מי ששונא את בעל הקורא, או שבעל הקורא שונאו, מפני סכנה. (ס"ח תשס"ו, או"ח א' קי"ד, משנ"ב נ"ג נ"ח. ואם בכ"ז קראו לו, עליו לעלות)

קוראים התוכחה בקול נמוך, הנשמע לציבור. בתימן נהגו דווקא לומר בקול רם "כשופר הרם קולך". ("מנהגי וורמייזא", "ילקוט מנהגים")

הביא ה"כסף משנה" בשם רבינו מנוח - יש לקרוא את הקללות שבפרשת בחוקות בגמגום, ולא הביא דין זה להלכה בשו"ע. (הל' תפילה י"ג ז', שו"ת כנה"ג. רש"י מגילה לא: 'קרא אותם במרוצה ובקושי')

נהגו לקרוא את הקללות בקול נמוך. כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י: נראה לי שיש לבטל מנהג זה, שהרי העולה בעליה זו מקפיד וחושש מאד. ואם עושים איזה שינוי בקריאה הרי הוא מצטער ומקפיד בזה, עד כדי שהיו פעמים שהעלו לקללות והיו מסרבים ורוצים לברך ברכה אחרונה באמצע הקריאה, ולפעמים כועסים ומדברים דברים שאינם ראויים... לכן יש לבטל מנהג זה ואין לעשות שום שינוי בקריאה. ("ספר חיים" ט"ו ג"ל)

החזן או הקהל אומרים בנעימה קודם התוכחה או אחר הקריאה 'מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו כי...' (כנה"ג, כה"ח שם ל"ו)

יתחיל תמיד לקרוא ולסיים בענין טוב. (רמ"א או"ח קל"ח א') קללות שבתורת כהנים אין מפסיקים בהם, אלא אחד קורא את כולם, ומתחיל בפסוקים לפניהם ומסיים בפסוקים שאחריהם. (שם תכ"ח ו')

אם נמצאה טעות בספר באמצע קריאת התוכחה. יש אומרים שמוציאים ס"ת אחר וגומרים בו הקריאה ומברך. (כה"ח כ"ג ל"ח) ואמר הגאון רבי שריה דבליצקי שדינו כנמצא הטעות בפחות מג' פסוקים, שגומרים הקריאה בספר הכשר. ("זאת התורה" עמ' תר"ס) **וי"א שימשיך בספר הפסול עד סוף התוכחה ויברך.** או יקרא בעל פה. (זרע אמת" כ', "חוקי חיים" ט') **ויש שכתבו שאח"כ יחזור ויקרא את התוכחה בספר הכשר.** (שו"ת ריב"ש שנייטוך או"ח כ"ד ועיי' פת"ש תכ"ח ו')

נוכה כולנו לכל הברכות הכתובות בפרשה!